[1]ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים: ת"ר [א]לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר [(א)]מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך:

מתני' [(ב)]החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור חייב [ג]אחד החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין חייב א"כ למה נאמר בור [(ג)]מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים [ד]היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב:

גמ' [(ד)]אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלמא קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקא ליה ושמואל אמר [ה]להבלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר מאי בינייהו איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר לרב אגובה לא מיחייב לשמואל [ו]אגובה נמי מיחייב מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול דרך נפילה (א) ולשמואל ונפל כל דהו משמע תנן א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה אלא לרב אף כל לאתויי מאי לאתויי חריצין ונעיצין חריצין ונעיצין בהדיא קתני להו תני והדר מפרש והני כולהו דקתני למה לי צריכא דאי תנא בור הוה אמינא בור עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין וכריכא אבל שיח דאריך אימא בעשרה לית ביה הבלא ואי תנא שיח הוה אמינא שיח עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין אבל מערה דמרבעא אימא בעשרה לית בה הבלא ואי תני מערה הוה אמינא מערה בעשרה הוא דאית בה הבלא משום דמטללא אבל חריצין דלא מטללי אימא בעשרה לית בהו הבלא ואי תנא חריצין הוה אמינא חריצין עשרה הוא דאית בהו הבלא משום דלית בהו רויחא מלעיל טפי מתתאי אבל נעיצין דרויחי מלעיל טפי מתתאי אימא בעשרה לית בהו הבלא קמ"ל: תנן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב נפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטה לא משום דלית ביה הבלא אי הכי אם הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין הבלא למיתה ויש הבלא לנזקין ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מריה טרפיה רב נחמן אמר רב נחמן אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא ואזל תנא בי מדרשא [ח]אם שהתה מעת לעת כשירה לא אפסדיה לתורא דשוה כמה קבי אלמא קסבר ר"נ יש חבטה בפחות מעשרה איתיביה רבא לרב נחמן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה לא

ארך אף. משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע. ארך אפים משמע שני רצונים אחת של טובה ואחת של רעה: **לצדיקים.** מלשלם שכר טוב לאלתר: **ולרשעים.** מלפרע מהן לאלתר: **לא יסקל.** לפנות אבנים: **מרשות שאינה שלך.** שמא אתה עתיד למוכרה: **לרשות שלך.** רשות הרבים כל ימיו הוא שלו: **לגלג עליו.** לא היה מכיר טעמו של דבר: **מתני' חרילין ונעילין.** בור עגול הוא. שיח ארוכה וקצרה. מערה מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש לה פה. חרילין רחבין ומרובעין כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח: **נעילין.** קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה: סתם בור עשרה טפחים: **מה בור שיש בו כדי להמית.** דהיינו י' טפחים: **גמ' להבלו.** משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטו: **קרקע עולם.** ואינו שלו: **שמואל אמר להבלו.** חייבה תורה כדקאמרינן ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה וכ"ש לחבטו דאיהו עבד ליה חבטה: **ואם תאמר.** דוקא לחבטו ולא להבלו דהא ממילא הוא ואיהו לא עבדיה: **התורה העידה על הבור.** דכתיב בור (ה) סתם: **ואפילו מלא ספוגין של צמר.** דליכא חבטה: **מאי בינייהו.** מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעת כריסו או נשברה מפרקתו מחייב נמי רב דליכא למימר הבלא נמי קטלתיה ואפי' נשברה רגלו וכיחש איכא למימר מחמת הבל הבור חלה וכיחש מה לי אי טעמא דמיתה משום חבטה מה לי משום הבל: **דעבד גובה.** תל גבוה עשרה ברה"ר ועלה שם שור ונפל דהכא ליכא הבלא אלא חבט: **דרך נפילה.** בעומק משמע ועל פניו: **תני.** חרילין ונעילין ברישא: **והדר מפרש.** מהיכא נפקי: **דקטין וכריכא.** קצר ועגול: **אבל חרילין.** דרחבין ולא מטללי אימא לא: **לאו משום דלית ביה חבט.** ואע"ג דאית ביה הבל וקשיא לתרוייהו: **לא משום דלית ביה הבלא.** וכ"ש דחבטה לית ליה: **לנזקין.** חלה מחמת הבל וכיחש: **אריתא.** יאור: **דדלאי.** משקה שדות והיא עמוקה אמה ולפיכך היא נקראת אמת המים דעמוקה אמה ורחבה אמה: **טרפיה רב נחמן.** משום ריסוקי אברים דהיא אחת מי"ח טריפות דתנן (חולין דף מג.) נפלה מן הגג ואע"פ דלא חזינן ביה מכה אלא שאין יכול לעמוד ואמרינן התם (דף נא:) אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת ושור זה לא עמד: **קבא דקמחא.** להוצאותיו עד שילך לפני חכמים לשאול ויורוהו אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה: **לא אפסיד.** שהיה ממתין: לא

ארך אפים לצדיקים ולרשעים. בעושין פסין (עירובין דף כב. ושם) משמע לרשעים להאבידם מן העוה"ב ובחלק (סנהדרין דף קיא.) משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה: **איכא** בינייהו דעבד גובה. ה"נ הוה מצי למימר דנפל דרך אחוריו דלרב לא מיחייב אלא דרך פניו דאיכא הבל אי נמי בבור שרחבו יותר על עומקו דליכא הבל כדאמרינן (לקמן נא:) ומדלא נקט: **לשמואל** אגובה נמי מיחייב. ע"כ בנתקל בגובה ונחבט בקרקע דאי בנחבט בגובה מודה רב דמחייב כמו באבנו וסכינו ומשאו דאמר (לעיל דף ג.) אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל היינו בור והיינו משום דחבטה דידיה הוא וקשה דבנתקל בגובה *ונחבט בקרקע מודה שמואל דפטור דקרקע עולם הזיקתו כדמוכח לקמן (דף נג.) אמר שמואל היכי דמי לאחוריו דפטור כגון שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וי"ל כגון דעבד גובה ה' טפחים וסביב הגובה חפר בעומק ה' טפחים ונתקל בגובה ונחבט בעומק בור א"נ דוקא התם גבי נפל מקול הכרייה פטר שמואל שקול הכרייה גרם לו ליפול וחבטה נמי לא גרם לו מעשיו שנחבט בקרקע שחוץ לבור ואין להקשות דליחייב בעל הבור האי שעשה חצי התקלה וכל נמי ליחייב דהא מוקי לה כרבי נתן דכי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי י"ל דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור לעולם אפי' לרבי נתן אלא כשעשה כל התקלה או יתחייב בעל הבור כשנחבט ואפי' נחבט בקרקע עולם או כשעשה ההיזק אע"ג שלא עשה התקלה אבל בחצי התקלה לא יתחייב בור כשנחבט בקרקע עולם ולפי זה אתי שפיר הא דמשמע לקמן (שם) נתקל באבן ונפל לבור דמחייב בעל האבן אע"ג דהאי בור לאו איהו כרייה: **תני** והדר מפרש. פי' תני והדר מפרש מהיכא נפקא לן: **אם** שהתה מעת לעת ושחטה כשירה. בפרק אלו טריפות (חולין נא: ושם) אומר עמדה אין צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעי הלכה אפילו בדיקה לא בעי אבל כששהתה מעת לעת אין להוכיח משם אי בעי בדיקה אי לא ומתוך ה"ג משמע דבעי בדיקה שפירש אנן לא בקיאינן בבדיקה ולדידן בעי י"ב חדש: אמרי

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א:
מו ב מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו:
מז ג ד ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:
מח ו מיי' שם הל' א וי"ד טוש"ע שם סעיף יז:
מט ז מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יח:
נ ח מיי' פ"ט מהלכות שחיטה הלכה יט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נח סעיף ג:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ו], ב) לעיל כט:, ג) לקמן נא., סנהדרין מה., ד) לקמן נג., נד., ה) [שמות כא],

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת: שמות לד ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרך נפילה ושמואל ונפל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לשמואל וכו' ונחבט בקרקע מודה שמואל. עיין לעיל דף כח ע"ב תוספות ד"ה ונסוף:

מוסף רש"י

ארך אפים לצדיקים ולרשעים. אפים משמע פנים, כגון שוחקות כגון זועמות, אפים שוחקות מאריך ומאחר לצדיקים לעמוד לבא, ואפים זועמות מאריך לרשעים ומאחר פורעניות לעוה"ב (ערובין כב.). אחד החופר בור שיח ומערה. אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה חייב בנפילת שור וחמור (סנהדרין מה.) וכן דרכי המגלים בכל מקום, דההיא דפשיטא ליה תנא ברישא ואותו הצריך כשגא להשמיענו שהוא שוה לו הוא שונה אחריו (סוכה ב.). מה בור שיש בו כדי להמית. והיינו עשרה טפחים. דסתם בור אינו פחות מעשרה טפחים (שם. ולקמן נא.) אף כל שיש בו כדי להמית, ומאי ניהו עשרה טפחים (סנהדרין מה.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones